

KÖYLIÖNJÄRVEN KIRKKOKARI SÄKYLÄ

HOITOSUUNNITELMA
2018

Satakunnan Museo

TAUSTATIEDOT

Kiinteä muinaisjäänös 319010019

Tyyppi kirkkorakenteet, kirkonpaikat
Ajoitus keskiaikainen
Kuvaus Kirkkokari on puustoinen pieni saari Köyliönjärven pohjoispäässä, itärannan tuntumassa. Saaren historia liittyy Pyhän Henrikin legendaan ja se on osa Köyliönjärven kansallismaisemaa. Saarella on jäännöksiä mahdollisesti jo 1300-luvulla rakennetusta muistokappelista. Vuonna 1955 saareen on pystytetty kristinuskon Suomeen tulosta kertova muistomerkki ja kesällä 1999 paikalle pystytettiin kahdesta kivipaadesta tehty alttari. Kirkkokari on pyhiinvaelluskohde, jonne kuljetaan veneellä tai lautalla saaren pohjoispuolella olevasta Kirkkoniemestä ("Taren ranta").

SIJAINTI

Kunta Säskylä
Koordinaatit (ETRS-TM35FIN)
6788201, 248501
Peruskartta 113411 Köyliönjärvi

Kartta: Maanmittauslaitos, Paikkatietoikkuna

KOHTTEEN YLEISKUVAUS

Kuvaus

Kirkkokari (Kirkkoluoto, Pyhän Henrikin saari) on pieni, kivikoinen saari Köyliönjärven pohjoispäässä. Saarella kasvaa pääasiassa lehtipuustoa, mutta joukossa on muutama suuri kuusi. Saaren korkeimmalla paikalla on Pyhän Henrikin kappelin perustus sekä muistomerkki. Rannassa on laituri.

Kirkkokari liittyy Pyhän Henrikin kulttiin. Saarella on jäännöksiä mahdollisesti jo 1300-luvulla rakennetusta muistokappelista sekä 1955 pystytetty kristinuskon Suomeen tulosta kertova muistomerkki. Lisäksi kesällä 1999 paikalle pystytettiin kahdesta kivipaadesta tehty alttari. Saarella on tehty kaivauksia 1900-luvun alussa, jolloin paljastui noin 11 x 7 metrin suuruinen harmaakivirakennuksen pohja, tiilikiven ja lasiruutujen kappaleita sekä lyijypuitteiden palasia. Perimätiedon mukaan paikalla on ollut Köyliön ensimmäinen kirkko, joka olisi jäänyt käytöstä joskus 1700-luvulla. Kirkkokarilla nykyisin näkyvä kiviperustus on ladottu paikalle kaivausten jälkeen kuvaamaan alkuperäistä kappelinpaikkaa.

Kirkkokari kuuluu Köyliönjärven valtakunnallisesti arvokkaaseen maisema-alueeseen, joka on nimetty myös Kansallismaisemaksi. Saari sisältyy myös *Köyliönsaaren vanhakartanon ja kirkon historiallinen maisema* -nimiseen valtakunnallisesti merkittävään rakennettuun kulttuuriympäristöön. Saarelle kuljetaan keskiajalta periytyvän, valtakunnallisesti merkittävän Huovintien kautta, joka on juuri tältä osuudeltaan nimetty myös valtakunnalliseksi museotieksi.

Saarella sijainneen kappelin paikka on merkitty kivillä. Alueen keskellä on muistomerkki ja alttari.

Historia

Kirkkokari tunnetaan vanhoissa kartoissa myös nimellä Pyhän Henrikin saari. Perimätiedon mukaan piispa Henrik surmattiin Köyliönjärven jäällä saaren läheisyydessä.

Kirkkokarilla on sijainnut viimeistään 1400-luvulla rakennettu Pyhän Henrikin muistokappeli. Kappelin kiviperustaa tutkittiin 1900-luvun alussa tehdyissä kaivauksissa. Löytöinä talletettiin runsaasti rahoja sekä muun muassa värillisiä lasiruutujen kappaleita, jotka viittaavat ikkunalliseen rakennukseen ja jopa mahdolliseen lasimaalaukseen. Vanhimmat rahat ovat 1300-luvulta. Kirkkokari on yksi keskiajalta periytyvän Pyhän Henrikin pyhiinvaellusreitien varrella olevista kohteista. Paikalla järjestetään edelleen Pyhän Henrikin muistomessu joka vuosi kesäkuun toisena sunnuntaina niin kutsuttuna *kesähenrikkinä*.

Tutkimushistoria

Vuosina 1904 - 1905 suoritetuissa kaivauksissa todettiin merkkejä noin 11 metriä pitkistä ja 7 metriä leveästä rakennuksesta, joka ainakin osittain on ollut kiveä. Löytöinä saatiin mm. rahoja, joista vanhimmat olivat Albrekt Meklenburgilaisen (1364 - 1389) ajalta. Lisäksi löydettiin mm. helmiä, tinaesineiden kappaleita ja hopeinen sormus. Lasiruutujen kappaleita oli suuri määrä. Palaset ovat väriltään himmeitä, keltaiseen, vihreään ja siniseen vivahtavia.

V. Salminen kaivaus 1905

Löydöt: KM 39044:1-12

Huomautuksia: Suomen Museo Finskt Museum 1905 s. 72

Unto Salo inventointi 1953

Huomautuksia: Inventointikertomuksen kohde 1

Leena Koivisto tarkastus 1998

V. Salminen kaivaus 1904

Löydöt: KM 39044:1-12

Huomautuksia: Suomen Museo Finskt Museum 1905 s. 73

Esa Laukkanen inventointi 1996

Huomautuksia: Inventointikertomuksen kohde 19 s. 51

Kohteen nykytila

Kirkkokarilla nykyisin näkyvä kiviperustus on ladottu paikalle kaivausten jälkeen kuvaamaan alkuperäistä kappelinpaikkaa. Paikalla on vuonna 1955 pystytetty Pyhän Henrikin muistomerkki ja vuonna 1999 pystytetty, kahdesta kivipaadesta koostuva alttari. Rannassa on Ristolän kyläyhdistyksen rakentama laituri. Kasvillisuudeltaan saari on luonnontilainen.

Suojelutilanne

Kirkkokari on muinaismuistolain suojelema muinaisjäänös. Muinaismuistolain nojalla rauhoitetut muinaisjäänöskohteet on osoitettu vuonna 2011 vahvistetussa Satakunnan maakuntakaavassa sm-merkinnällä.

Suojelumääräyksen mukaan muinaismuistoalueiden ja -kohteiden ja niiden lähialueiden maankäyttöä, rakentamista ja hoitoa suunniteltaessa on kiinteiden muinaisjäänösten lisäksi otettava huomioon niiden suoja-alueet, maisemallinen sijainti ja liittyminen arvokkaaseen maisema-alueeseen ja kulttuuriympäristöön. Kaikista aluetta koskevista suunnitelmista tulee Museovirastolle varata mahdollisuus lausunnon antamiseen.

Kirkkokari kuuluu myös Köyliönjärven Natura 2000 –alueeseen ja se on merkitty maakuntakaavaan luonnonsuojelulain nojalla suojelluksi tai suojeltavaksi luonnonsuojelualueeksi (sl). Merkintää koskevan suunnittelumääräyksen mukaan alueen maankäyttöön mahdollisesti vaikuttavista merkittävistä suunnitelmista ja hankkeista tai ennen vallitsevia olosuhteita merkittävästi muuttaviin toimenpiteisiin ryhtymistä tulee luonnonsuojelusta vastaavalle alueelliselle ympäristöviranomaiselle varata mahdollisuus lausunnon antamiseen. Kaavan merkintää koskee myös suojelumääräys, jonka mukaan alueilla ei saa toteuttaa sellaisia toimenpiteitä tai hankkeita, jotka voivat oleellisesti vaarantaa tai heikentää alueen suojeluarvoja. Alueella voidaan kuitenkin valtion luonnonsuojeluviranomaisen niin salliessa toteuttaa alueen suojeluarvojen säilyttämiseksi ja palauttamiseksi tarkoitettuja toimenpiteitä.

Alttari ja muistomerkki.

LUONNONARVOT

- Maisema** Köyliönjärven maisema-alue kuuluu Ala-Satakunnan viljelyseutuun, jolle ovat tyypillisiä laaja-alaiset, yhtenäiset viljelytasangot, matalat metsäiset harjut ja hiekkakivessä olevat diabaasijuonteet. Alue on maastonmuodoiltaan hyvin tasaista. Seudun poikki kulkee Säköjärven–Kokemäenjokilaakson–Yyterin mittava harjumuodostuma. Kirkkokari on osa tätä Köyliönjärven poikki kulkevaa harjumuodostumaa. Järvi on suhteellisen matala vajoama-allas, rannat lahdettomia ja niemettäisiä. Järveä reunustavat laajat, alavat viljelykset sekä niiden takana nauhamainen asutus ja metsävyöhykkeet. Köyliönjärven kulttuurimaisema on valtakunnallisesti arvokas maisema-alue.
- Topografia** Saari on kooltaan pieni, noin 1800 neliometriä. Korkein kohta on noin metrin järven pintaa ylempänä. Saari on kivikoinen ja maaperältään hiekkainen.
- Kasvillisuus** Kirkkokarin kasvillisuuteen kuuluvat järeät harmaa- ja tervalepät sekä muutama suuri kuusi. Lisäksi saarella kasvaa hieskoivua ja pihlajaa. Rantaviivan puusto on pienempää, lähinnä pensasmaista leppää ja pajua. Kappelin perustusten kohdalla aluskasvillisuus on niukkaa, mutta rannan tuntumassa aluskasvillisuus on tuoreen-kostean lehdon kasvillisuutta. Pensaskerroksessa on lehtipuiden taimia sekä joitakin taikinamarja- ja herukkapensaita. Keväällä esiintyy runsaasti sini- ja valkovuokkoa. Erikoisuutena mainittakoon saareen levittäytynyt karvahorsma.

Saaren rannoilla ja eteläpäässä on runsas lehtokasvillisuus.

Maankäyttö Kirkkokari sijaitsee kahden yhteisen vesialueen rajalla: Köyliönjärven länsipuoli I ja Mustanojansuu sekä Köyliönjärven itäinen osa. Molempien omistajaksi on nimetty järjestäytymätön osakaskunta. Köyliön vanhakartano on molemmissa merkittävä osakas. Alueella ei ole hyödyntämispaineita, mutta matkailu tulee lisääntymään. Kirkkokari kuuluu Köyliönjärven Natura 2000 -alueeseen ja se on merkitty maakuntakaavaan luonnonsuojelulain nojalla suojelluksi tai suojeltavaksi luonnonsuojelualueeksi (sl).

Kirkkokarin eteläpää on rehevää lehtoa ja luonnonsuojeluetta.

KOHTEN HYÖDYNTÄMINEN

Kulkuohjeet

Valtatie 12:lta (Rauma-Huittinen) käännetään Pyhän Henrikintielle Yttilän suuntaan. Valtatiellä on Huovintien museotietä osoittava kyltti.

Noin kilometrin jälkeen jyrkästi vasemmalle kaartavassa mutkassa on viitta *Pyhän Henrikin muistomerkki*. Käännetään viitan osoittamaan suuntaan oikealle Taren tilan suuleille. Kirkkokarille kuljetaan yksityismaiden kautta. Järjestely perustuu suulliseen sopimukseen omistajan kanssa. Pysäköintitilaa on suulien edustalla. Paikalla on Huovintien infotaulut.

Pysäköintipaikalta jatketaan yksityistietä kävellen Taren rantaan (Kirkkoniemi). Kävelymatka on noin 600 metriä (n. 10 min). Tiellä on ajoneuvolla ajo kielletty (pihoihin ajo sallittu). Tien alkupäässä on vanha opastetaulu ja Köyliö-seuran infotaulu Kirkkokarista.

Kirkkoniemessä (Taren rannassa) on Museoviraston infotaulu suomeksi, ruotsiksi ja englanniksi. Rannassa on laituri ja soutuvene, joka on vapaasti lainattavissa. Soutumatka saareen on noin 200 metriä (noin 10 min). Ryhmät voivat varata lauttakuljetuksen Ristolän kyläyhdistykseltä.

Opasteet kaipaavat uusimista.

Varustus Kirkkoniemessä (Taren ranta) on laituri ja soutuvene. Kesällä 10 hengen lautta varattavissa Ristolán kyläyhdistykseltä. Kirkkokarin rannassa laituri rantautumista varten.

Kirkkoniemessä on kahvinmyyntikoju ja puisia pöytiä pyhiinvaeltajien kahvitusta varten (yhtenä päivänä vuodessa). Alueella on myös käymälä.

Kulumisherakkyys

Kappelin perustan kiveyksiä on joskus siirrelty ja saareen on aiemmin tehty nuotioita. Nykyisin järven ympärillä on useita laavuja eikä saarella näy jälkiä nuotioista.

Kasvillisuus on muistomerkin ja kappelin perustusten ympärillä vähäistä kulutuksesta ja puiden varjostuksesta johtuen. Kulutuksen mahdollisesti lisääntyessä saari voi olla alttiina eroosiolle.

Saari kuuluu Köyliönjärven Natura 2000-alueeseen, mutta sieltä ei ole erikseen nimetty Natura-statukseen liittyvää lajistoa. Saarella kuitenkin pesii lintuja, kesällä 2018 ainakin kalalokki ja kanadanhanhi. Natura-alueeseen kuuluvan Kaukosaaren rannoille on rantautumiskielto heinäkuulle asti. Kirkkokarilla on kuitenkin perinteisesti järjestetty messu viikko ennen Juhannusta Pyhän Henrikin traditioon liittyen eikä alueella ole käyntirajoituksia.

Käyttömahdollisuudet

Kohde soveltuu hyvin opetuskäyttöön ja pienimuotoiseen matkailuun. Lähiympäristössä on paljon muitakin historiallisesti ja maisemallisesti arvokkaita kohteita.

Kohteen sijainti saarella rajoittaa kuitenkin käyttöä etenkin syksyllä ja keväällä. Veneeseen mahtuu max 3 henkilöä ja lautalle 10 henkilöä kerralla. Talvella saareen pääsee, jos järvi on jäässä.

Esteettömyys

Kohde sijaitsee pienellä kivikkoisella saarella, jonne ei ole mahdollista järjestää esteetöntä pääsyä.

Infotaulu Kirkkoniemessä Museoviraston infotaulu suomeksi, ruotsiksi ja englanniksi. Taulujen ylläpidosta sovittava Ristolán kyläyhdistyksen kanssa. Taren suulin seinustalla olevan Köyliö-seuran infotaulun (osa laajempaa kokonaisuutta) ylläpidosta huolehtii Köyliö-seura.

Kyltti Taren suulin seinällä oleva vanha opaskyltti, jossa kartta ja ohjeet kohteelle pääsemisestä, on uusittava.

Viitta Pyhän Henrikin muistomerkillä osoittavat tienviitat on uusittava. Muistomerkin sijaan viittojen pitäisi ohjata Kirkkokarille.

Esite Ei ole.

HOITOSUUNNITELMA

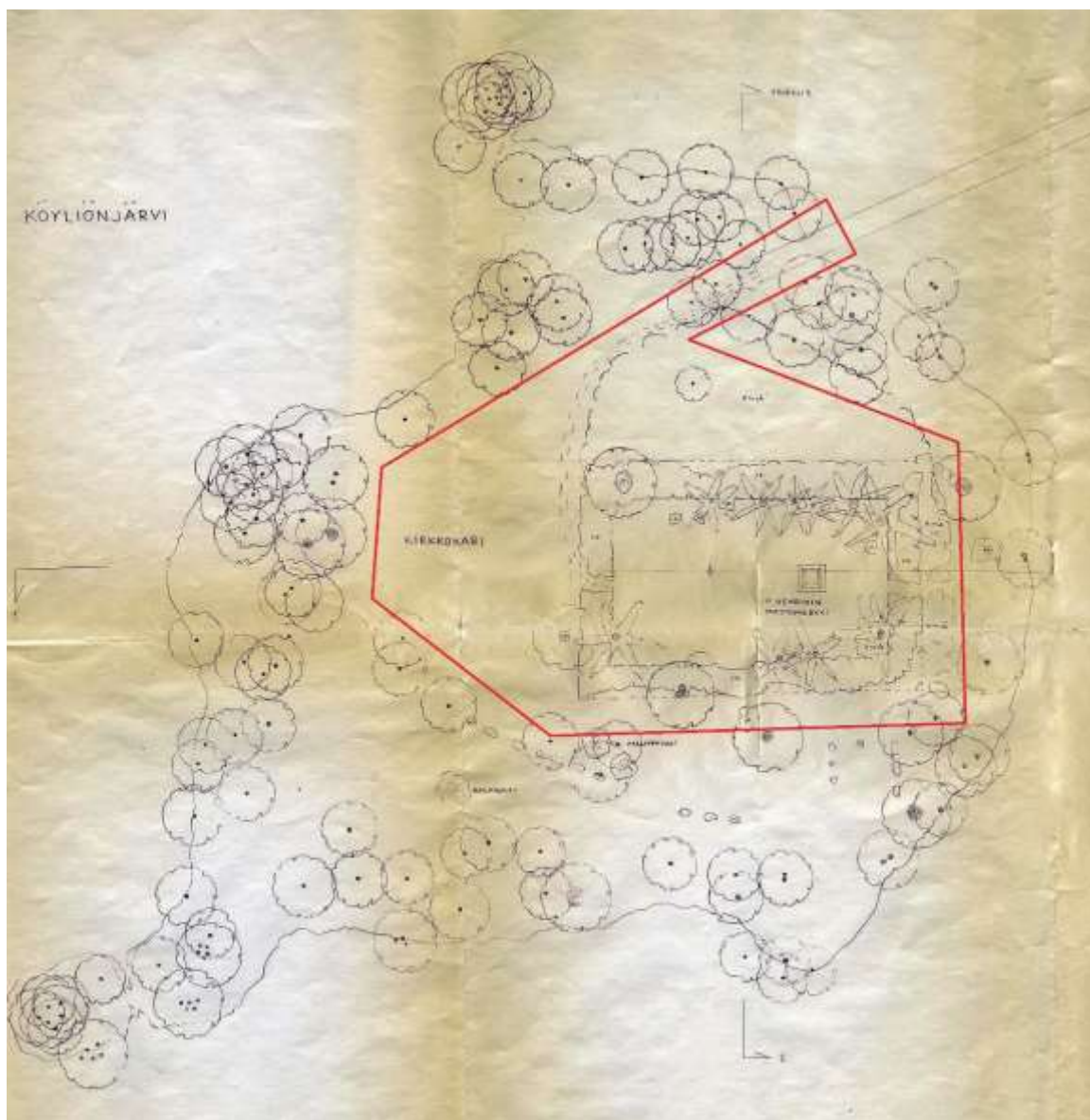
Hoitotavoitteet

Tavoitteena on Kirkkokarin pitäminen siistinä, informatiivisena ja mahdollisimman helposti saavutettavana. Myös Kirkkoniemeä siistitään laiturin ympäristöstä ja huolehditaan asianmukaisten opasteiden ja infotaulujen sekä kulkureittien kunnosta. Kirkkokari on valtakunnallisesti merkittävä muinaisjäänös ja suosittu nähtävyysskohte.

Osa-alue 1: Kirkkokari

Rajaus: Pohjoisosa laiturin ja muistomerkin ympäristössä.

Tavoite: Helppokulkuisuus, turvallisuus ja riittävä avoimuus, jotta perustukset ja muistomerkki alttareineen ovat hyvin nähtävissä.

Asemapiirros, T. Hirvonen ja A. Valo 1996

Hoito-ohje: Arboristin vaarallisiksi toteamat puut poistetaan talvella 2018 - 2019. (Arboristin tekemä raportti liitteenä). Hakkuutähteet siirretään pois saaresta. Muut hoitotoimet ovat vuosittain tehtävää ylläpitohuoltoa: Vesakon raivaus kappelin perustusten ympäriltä ja länsipuolella olevalta pieneltä aukiolta sekä laiturilta muistomerkille johtavalta polulta (aluerajaus kartalla). Roskien ja pudonneiden oksien harvointi samalta alueelta. Roskat ja muut ylimääräiset tavarat tuodaan pois saarelta. Vähäinen määrä harvointijätettä voidaan hävittää levittämällä se saaren eteläosan lehtoalueelle. Saaren rannat ja eteläosa säilytetään luonnontilaisina. Laiturin kunnostaminen tarvittaessa.

Osa-alue 2: Kirkonniemi (Taren ranta)

Rajaus: Kirkonniemi (Taren ranta), jossa vene ja laituri sijaitsevat. Opasteet Pyhän Henrikintielle ja yksityistielle.

Tavoite: Siisti ympäristö, helppo saavutettavuus, hyvät opasteet ja infotaulut.

Pohjakartta: Paikkatietoikkuna, Maanmittauslaitos.

Viitta saisi osoittaa Kirkkokarille eikä muistomerkillä.

Hoito-ohje: Pyhän Henrikintien varrella oleva viitta vaihdetaan uuteen, jossa teksti *Kirkkokari*. Toinen, huonokuntoinen viitta poistetaan. Yksityistien varrelle myös Kirkkokari -viitat risteyskohtiin. Suulin seinällä oleva karttaopaste poistetaan ja korvataan uudella, joka sijoitetaan Huovintien infotaulun viereen. Alueella tarvittaisiin myös englanninkielinen infotaulu. Rannassa oleva Museoviraston infotaulu pitäisi oikaista.

Muut hoitotoimet ovat vuosittain tehtävää ylläpitohuoltoa: Vesakon raivaus ja haravointi rannassa, ulkohuussin tyhjentäminen ja siivoaminen, opastaulujen puhdistaminen, lautan ja veneen kunnosta huolehtiminen sekä laiturin kunnostaminen tarvittaessa. Rannassa on hyvä pitää avoin paikka parille autolle huoltoajoa varten.

Rannassa olevat pöydät voisi jossain vaiheessa uusia joko järeämmiksi halkaistusta puusta tehdyiksi pöytä ja penkki -yhdistelmiksi tai kevyemmiksi, kokoontaittuviksi pöydiksi, jotka voisi siirtää kahvikojuun suojaan niiksi ajoiksi, kun pöytiä ei tarvita. Nykyinen ratkaisu peittää pöydät alumiinipaperilla ei ole hyvä esteettisesti eikä myöskään pöytien säilymisen kannalta.

Rannassa on kesäkuun pyhiinvallusta varten kahvikoju ja pöytiä, jotka on päällystetty alumiinipaperilla. Toinen opastaulu on vinossa.

LISÄTIETOA

Selvitykset www.kyppi.fi/to.aspx?id=112.319010019

Muinaisjäännösten hoito

<https://www.museovirasto.fi/fi/kulttuuriymparisto/arkeologinen-kulttuuriperinto/arkeologisen-kulttuuriperinnon-hoito>

Kirjallisuus Haavio Martti: Piispa Henrik ja Lalli. Piispa Henrikin surmavirren historiaa. 1948.

Haggren Georg: Katoline traditio ja sitkeä kansanusko – Köyliön Kirkkokarin Pyhän Henrikin kappelin löydöt. Köyliist 7. Aarnivalkeita ja ratsastavia ritareita. Köyliö-seura, 2007.

Salminen P: Pyhän Henrikin saari Köyliössä. Kertomus kaivaustöistä ja löydöistä. Suomen Museo - Finskt Museum 1905.

Hoitosuunnitelman päiväys ja laatijat:

14.9.2018

Leena Koivisto ja Niina Uusi-Seppä/ Satakunnan Museo